

ПРАВООХОРОНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УДК 342.7:342.9:347.1

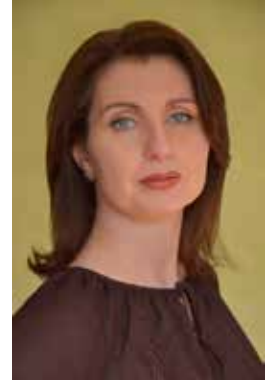
DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2026-1-17-25>

Катеринчук Катерина Володимирівна,

доктор юридичних наук, професор

(Поліський національний університет, м. Житомир)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6700-2831>

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ЛІКАРСЬКА ТАЄМНИЦЯ» ТА «МЕДИЧНА ТАЄМНИЦЯ» В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМАТИКИ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН ТА ПОЛОНЕНИХ

Процес формування репатріаційних списків у межах обміну військовополоненими базується на категоріях осіб, визначених Женевською конвенцією. Це актуалізує потребу в оперативному отриманні медичної документації родичами осіб, зниклих безвісти або полонених. Проте реалізація цього права ускладнюється особливим правовим режимом захисту персональних даних, що становлять лікарську таємницю. На сьогодні основним механізмом доступу до таких відомостей залишається процесуальний шлях у межах кримінальних проваджень, відкритих за фактами зникнення особи або її захоплення в полон

Ключові слова: *військовослужбовець, зниклий безвісти за особливих обставин, полонений, лікарська таємниця, медична таємниця, кримінальне провадження.*

Постановка проблеми. У рамках проведення обміну військових полонених Україна формує і передає списки відповідно до установлених категорій, які були узгоджені під час перемовин, що проходили у Стамбулі [1]. Про це неодноразово повідомляв Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими. Особливу увагу приділяють військовополоненим зі складними пораненнями чи тяжкими захворюваннями, яких відносять до категорій найвищого пріоритету для звільнення. Згідно з положеннями міжнародного гуманітарного права, ці групи осіб мають отримувати першочерговий розгляд у процесах повернення в Україну. Стаття 110 Женевської Конвенції про поводження з військовополоненими [2] визначає перелік категорій осіб, які підлягають безпосередній репатріації:

1. Невиліковні поранені та хворі, розумова чи фізична придатність яких видається такою, що суттєво погіршилась.

2. Поранені та хворі, які, на думку лікарів, імовірно, не одужають протягом року, стан яких потребує догляду та розумова чи фізична придатність яких видається такою, що суттєво погіршилась.

3. Поранені та хворі, які одужали, але розумова чи фізична придатність яких видається такою, що суттєво погіршилась надовго.

Постає важливе та актуальне питання про те, як близьким родичам та членам сім'ї зниклих безвісти військовослужбовців чи військових, що перебувають у полоні, отримати доступ до інформації та медичних документів із закладів охорони здоров'я.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Попри значний науковий доробок авторів (Л. Дунаєвська, У. Ісмаїлова, Н. Коробцова, С. Михайлов, О. Негодченко, В. Рудей, М. Шумило та ін.), деякі аспекти цієї теми залишаються малодослідженими або дискусійними. Зокрема, бракує комплексного аналізу механізмів охорони лікарської таємниці безпосередньо, щодо зниклих безвісти та полонених військовослужбовців. Потребують фундаментального опрацювання питання дефініції лікарської таємниці та відмежування від поняття – медична таємниця.

Метою даної статті є дослідження питань пов'язаних з визначенням понять «лікарська таємниця» та «медична таємниця» в контексті проблематики зниклих безвісти за особливих обставин та полонених.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах правової трансформації України пріоритетного значення набуває науковий аналіз механізмів реалізації права близьких родичів та членів сімей військовослужбовців, які зникли безвісти за особливих обставин чи перебувають у полоні, на безперешкодний та законний доступ до їхньої персональної медичної інформації та оригіналів (або копій) відповідної документації. Це питання лежить на стику галузей медичного, цивільного, військового та кримінального права. Така інформація має суттєве значення для подальшого подання її в Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими та інші інституції. Метою такого звернення є врахування стану здоров'я військового при організації обмінних процесів та визначення пріоритетності у таких ситуаціях. Проте вирішення цього питання супроводжується низкою труднощів.

По-перше, слід зазначити, що медична інформація про особу містить персональні дані, які підлягають особливому захисту відповідно до чинного законодавства. Інформація про стан здоров'я зберігається під охороною лікарської таємниці, і медичні працівники не мають законного права розголошувати ці відомості навіть найближчим родичам без належної правової підстави. Це створює серйозні перепони для близьких родичів та членів сімей осіб, які знаходяться в полоні, у спробах зібрати необхідну інформацію.

По-друге, юридична база регулювання цього питання додатково ускладнюється через існування двох схожих, але різних термінів – «лікарська таємниця» та «медична таємниця». Їхні визначення та обсяг правового захисту можуть відрізнятися, що потребує глибшого аналізу для більш чіткого розуміння, яке з цих понять застосовується в кожному окремому випадку та яким чином можна уникнути правових бар'єрів задля допомоги військовополоненим. Це особливо важливо в умовах, коли будь-яке зволікання у наданні інформації може мати критичні наслідки для життя та здоров'я військовослужбовців у полоні.

«Право на інформацію про стан здоров'я має: повнолітня фізична особа має право на достовірну і повну інформацію про стан свого здоров'я, у тому числі на ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосуються її здоров'я; батьки (усиновлювачі), опікун, піклувальник мають право на інформацію про стан здоров'я дитини або підопічного; у разі смерті фізичної особи члени її сім'ї або інші фізичні особи, уповноважені ними [3]. Однак останнє положення суперечить Етичному кодексу лікаря України [4], який визначає, що «лікар, як й інші особи, які беруть участь у наданні медичної допомоги, зобов'язаний зберігати лікарську таємницю навіть після смерті пацієнта, як і факт звернення за медичною допомогою, за відсутності іншого розпорядження хворого, або якщо це захворювання не загрожує його близьким і суспільству».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (далі – Основи законодавства) [5] ч. 1 ст. 39-1 та Цивільний кодекс України (далі – ЦК) ч. 1 ст. 286 (Право на таємницю про стан здоров'я) визначають що «фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні». «Таємниця поширюється на всю інформацію, отриману в процесі лікування хворого (у т.ч. діагноз, методи лікування, прогноз тощо)» [4]. Частина 1 ст. 40 (Лікарська таємниця) Основ законодавства також встановлює, що «медичні працівники та інші особи,

яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторону життя громадянина, не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків». «Хоча зазначений закон і говорить про «лікарську таємницю», в обстеженні, лікуванні, реабілітації пацієнта беруть участь не тільки лікарі, але і медсестри, фармацевти, лаборанти, фахівці з медичної техніки та ін., які стають «носіями» конфіденційної інформації. Тому, у ст. 286 ЦК не використовується поняття «лікарська таємниця», а натомість сформульована вимога до будь-якої фізичної особи, утримуватися від поширення інформації, зазначеної в частині першої цієї статті, якщо інформація стала йому відома в зв'язку з виконанням службових обов'язків чи з інших джерел» [6]. Тому, «особи, які крім лікаря, користуються правом доступу до медичної інформації, зобов'язані зберігати в таємниці всі отримані про пацієнта відомості, і мають бути поінформовані лікарем про відповідальність, пов'язану з її розголошенням. У процесі наукових досліджень, навчання студентів і підвищення кваліфікації лікарів повинна дотримуватися лікарська таємниця» [4].

Отже, «під лікарською таємницею розуміємо усю інформацію, отриману в процесі медичного обслуговування пацієнта, яка не підлягає розголошенню, крім випадків, передбачених законодавством, про яку медичним працівникам та іншим особам стало відомо у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків чи громадською діяльністю. Об'єктом лікарської таємниці є вся інформація, отримана у процесі медичного обслуговування» [7].

Однак в юридичній практиці та теорії поряд з терміном «лікарська таємниця» також застосовується інший термін – «медична таємниця». Зокрема існують такі визначення цього поняття. «Медичною таємницею є: факт звернення людини до лікувального закладу за медичною допомогою; стан здоров'я людини; діагноз; обставини, що передували захворюванню або спровокували його, функціональні особливості організму; шкідливі звички, особливості психіки, майновий стан, інші відомості, отримані при медичному обстеженні, зокрема інформація про сімейне, інтимне життя людини, а також про стан здоров'я родичів, близьких пацієнта. Тобто під визначення медичної таємниці підпадають абсолютно всі аспекти, що стосуються здоров'я пацієнта. Лікар, медсестра, будь-який інший медичний працівник або інші особи, яким у зв'язку з виконанням їхніх професійних чи службових обов'язків стало відомо про хворобу, не має права розголошувати як медичну, так і немедичну інформацію про стан здоров'я людини. Такі особи не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків» [8]. Потрібно відмежовувати «лікарську таємницю (інформацію про пацієнта) від медичної таємниці (інформацію для пацієнта)» [9, с. 438]. «Термін «медична таємниця» порівнянозісловосполученням «лікарська таємниця» є більш вузьким. Вінохоплюєлише медичну інформацію про особу, водночас залишає поза увагою відомості про факт звернення помедичну допомогу і факт лікування [10].

Аналіз характеристик понять «лікарської» та «медичної» таємниць свідчить про те, що ці терміни мають спільні та відмінні риси. За об'єктом захисту обидва поняття мають спільну ознаку – захист приватного життя особи, її фізичної недоторканності та автономії. Об'єктом у обох випадках виступає інформація про стан здоров'я, факт звернення за допомогою та «прогноз» хвороби.

З метою термінологічного розмежування зазначених понять здійснено їхкомпаративний аналіз, та встановлено, що вони співвідносяться як частина та ціле. «Медична таємниця» є категорією, що охоплює весь масив даних про пацієнта, тоді як «лікарська таємниця» обмежується «колом» інформації, отриманої безпосередньо суб'єктом лікувальної діяльності – лікарем. Тобто лікарська таємниця покладає персональний професійно-етичний обов'язок виключно на лікаря, а медична таємниця, має ознаку колективної конфіденційності, що зобов'язує весь персонал медичного закладу до нерозголошення відомостей.

Нині, КК України в ст. 145 (Незаконне розголошення лікарської таємниці) передбачає відповідальність саме за порушення «лікарської», а не «медичної» таємниці, тому необхідно дотримуватися принципу уніфікації понятійно-категоріального апарату та слід використовувати усталену правничу термінологію для забезпечення однозначного трактування норм.

Частина 2 ст. 8 (Право на повагу до приватного і сімейного життя) Європейської конвенції з прав людини «органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб» [11]. Однак, медична інформація про пацієнта може бути розголошена: у разі письмової згоди самого пацієнта; у випадку мотивованої вимогиорганівдізнання,слідства, прокуратури і суду, санепідемслужби; якщо зберігання таємниці істотно загрожує здоров'ю іжиттю пацієнта і/або/інших осіб (небезпечні інфекційні захворювання); у випадку залучення до лікуванняіншихспеціалістів,для яких ця інформація є професійно необхідною» [3, 4]. Допускається передача відомостей про стан психічного здоров'я особи та надання їй психіатричної допомоги без згоди особи або без згоди її законного представника для: організації надання особі, яка страждає на тяжкий психічний розлад, психіатричної допомоги; провадження досудового розслідування,

складання досудової доповіді щодо обвинувачених або судового розгляду за письмовим запитом слідчого, прокурора, суду та представника уповноваженого органу з питань пробації» [3].

Щодо правового режиму обігу медичної документації (інформації) стосовно осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, то її можна отримати в межах кримінального провадження, розпочатою за фактом зникнення особи безвісти. Для цього необхідно звернутися з клопотанням про здійснення тимчасового доступу до медичної документації (за умови, що відомо, в якому саме медичному закладі проходила лікування зникла особа) до слідчого, який проводить досудове розслідування у відповідному кримінальному провадженні. Отримання таких документів здійснюється слідчим на підставі рішення суду відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства України. Після отримання медичної документації потерпілі мають право ознайомитися з матеріалами кримінального провадження, у тому числі з медичними документами щодо свого родича, а також зробити з них виписки або отримати копії. Отриману інформацію рекомендується передати до Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими та до Об'єднаного центру СБУ для врахування під час переговорів щодо пріоритетності обміну військовополонених або звільнення цивільних заручників. Також доцільно надати ці відомості до Національного інформаційного бюро та Міжнародного комітету Червоного Хреста для належного виконання ними гуманітарних функцій.

Висновки. Питання дотримання лікарської таємниці у контексті повернення полонених та зниклих безвісти за особливих обставин є складним балансом між захистом приватності військовослужбовця та необхідністю ідентифікації, верифікації стану їх здоров'я. Розробка теоретичної бази та практичних рекомендацій щодо доступу до медичної інформації (документів) полонених та зниклих безвісти за особливих обставин є обов'язковою умовою для гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами гуманітарного права та забезпечення реальної, а не декларативної підтримки близьких та рідних військовослужбовців.

Список використаної літератури:

1. Україна й росія домовилися активувати стамбульські угоди: планується звільнення 1200 полонених. 16.07.2025 р. URL: <https://rubryka.com/2025/11/16/ukrayina-j-rosiya-domovylysy-aktyvuvaty-stambulski-ugody-planuyetsya-zviltennya-1200-polonenyh/>.
2. Женевська Конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153?find=1&text=%D0%BE%D0%B1%D0%BC%D1%96%D0%BD#n500.
3. Судова влада України. Лікарська таємниця: коли і кому можна розголошувати діагноз – пояснює Координаційний центр з надання правничої допомоги. 23.05.2024 р. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1610114/>.
4. Етичний кодекс лікаря України. Прийнято та підписано Всеукраїнським з'їздом лікарських організацій та Х З'їздом Всеукраїнського лікарського товариства (ВУЛТ) в м. Євпаторії. 27.09.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001748-09?find=1&text=%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D0%BB#w1_1.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 4. Ст. 19.
6. Протокол. Юридичний інтернет ресурс. URL: https://protocol.ua/ua/tsivilniy_kodeks_ukraini_stattya_286/.
7. Сенюта Ірина. Який обсяг інформації про пацієнта становить лікарську таємницю? 25.05.2023. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/iakii-obsiag-informaciyi-pro-pacijenta-stanovit-likarsku-tajemnicu>.
8. Постанова Верховного Суду від 11.11.2020. Справа № 442/4791/17. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/93666639>.
9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., перероб. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2019. 1384 с.
10. Шумоло М. В., Рудей В. С., Дунаєвська Л. Г. Лікарська таємниця у кримінальному процесі та законодавстві України про охорону здоров'я. *Нове українське право*. 2021. Вип. 5. С. 112–120. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.5.16>.
11. Європейська конвенція з прав людини. 04.11.1950р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n340.

References

1. Ukraina y rosiia domovylysia aktyvuvaty stambulski uhody: planuietsia zvilnennia 1200 polonenykh. [Ukraine and Russia agreed to activate the Istanbul agreements: 1,200 prisoners are planned to be released]. 16.07.2025 r. Retrieved from: <https://rubryka.com/2025/11/16/ukrayina-j-rosiya-domovylysia-aktyvuvaty-stambulski-ugody-planuyetsya-zvilnennya-1200-polonenykh/>. [in Ukrainian].
2. Zhenevska Konventsiiia pro povodzhennia z viiskovopolonenyh vid 12 serpnia 1949 roku. [2. Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153?find=1&text=%D0%BE%D0%B1%D0%BC%D1%96%D0%BD#n500. (data zvernennia 01.01.2026 r).
3. Sudova vlada Ukrainy. Likarska taiemnytsia: koly i komu mozhna rozgholoshuvaty diahnoz – poiasniuie Koordynatsiinyi tsentr z nadannia pravnychoi dopomohy. [Medical confidentiality: when and to whom can a diagnosis be disclosed – explains the Coordination Center for Legal Aid]. 23.05.2024 r. Retrieved from: <https://court.gov.ua/press/news/1610114/>. [in Ukrainian].
4. Etychnyi kodeks likaria Ukrainy. [Code of Ethics of a Doctor of Ukraine]. Pryiniato ta pidpysano Vseukrainskym zizdom likarskykh orhanizatsii ta X Zizdom Vseukrainskoho likarskoho tovarystva (VULT) v m. Yevpatorii. 27.09.2009. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001748-09?find=1&text=%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D0%B#w1_1. [in Ukrainian].
5. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia. [Fundamentals of Ukrainian legislation on healthcare].: Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1993. № 4. St. 19. [in Ukrainian].
6. Protokol. Yurydychnyi internet resurs.. Retrieved from: https://protocol.ua/ua/tsivilniy_kodeks_ukraini_stattya_286/. [in Ukrainian].
7. Seniuta Iryna. Yakyi obsiah informatsii pro patsiienta stanovyt likarsku taiemnytsiu? [What amount of information about a patient constitutes medical confidentiality?]. 25.05.2023. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/iakii-obsiag-informaciyi-pro-pacjenta-stanovit-likarsku-tajemnicu/>. [in Ukrainian].
8. Postanova Verkhovnoho Sudu. [Supreme Court ruling]. vid 11.11.2020. Sprava № 442/4791/17. Retrieved from: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/93666639>. [in Ukrainian].
9. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy. [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine]. Za red. M. I. Melnyka, M. I. Khavroniuka. 11-te vyd., pererob. ta dopov. Kyiv: VD «Dakor», 2019. 1384 s. [in Ukrainian].
10. Shumylo, M. V., Rudei, V. S., Dunaievska, L. H. (2021). Likarska taiemnytsia u kryminalnomu protsesi ta zakonodavstvi Ukrainy pro okhoronu zdorovia. [Medical confidentiality in criminal proceedings and Ukrainian healthcare legislation]. *Nove ukrainske pravo*. Vyp. 5. S. 112–120. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.5.16>. [in Ukrainian].
11. Ievropeiska konventsiiia z prav liudyny. [European Convention on Human Rights]. 04.11.1950r. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n340. (data zvernennia 01.01.2026 r).

Katerynchuk Kateryna,

Doctor of Law, Professor

(Polyssia National University, Zhytomyr)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6700-2831>

THE CORRELATION BETWEEN THE CONCEPTS OF “MEDICAL CONFIDENTIALITY” AND “MEDICAL SECRECY” IN THE CONTEXT OF THE ISSUES OF MISSING PERSONS UNDER SPECIAL CIRCUMSTANCES AND PRISONERS OF WAR

As part of the prisoner-of-war exchange process, Ukraine compiles and submits lists in accordance with the categories of persons entitled to direct repatriation as defined by the Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War. These include: the incurably wounded and sick whose mental or physical fitness appears to have been gravely diminished; the wounded and sick who, in the opinion of medical personnel, are not likely to recover within one year; whose condition requires treatment, and whose mental or physical fitness appears to have been gravely diminished; and the wounded and sick who have recovered, but whose mental or physical fitness appears to have been gravely and permanently diminished.

Therefore, next of kin and family members of missing persons or prisoners of war must obtain access to information and medical records from healthcare facilities as promptly as possible.

However, resolving this issue entails several challenges, as an individual’s medical information contains personal data subject to special protection under current legislation. Information regarding health status is protected by medical privilege (doctor-patient confidentiality), and medical professionals have no legal right to disclose such information even to the closest relatives without a proper legal basis.

Regarding the legal framework for the circulation of medical documentation (information) concerning persons missing under special circumstances, such records may be obtained within the framework of criminal proceedings initiated upon the fact of a person’s disappearance or capture. It is recommended that the information obtained be submitted to the Coordination Headquarters for the Treatment of Prisoners of War, as well as to the SSU United Center, the National Information Bureau, and the International Committee of the Red Cross (ICRC). This ensures the proper fulfillment of their humanitarian functions and allows the data to be taken into account during negotiations regarding the priority of prisoner-of-war exchanges or the release of civilian hostages.

The issue of maintaining medical confidentiality in the context of the return of prisoners and persons missing under special circumstances represents a complex balance between protecting a servicemember’s privacy and the necessity of identification, health verification, and subsequent rehabilitation. Developing a theoretical framework and practical recom-

mendations for accessing the medical data of prisoners and persons missing under special circumstances is an essential prerequisite for harmonizing national legislation with international standards of international humanitarian law and providing real, rather than declarative, support to the families and loved ones of servicemembers. Link to Geneva Convention. Link to Coordination Headquarters.

Key words: *servicemember, person missing under special circumstances, prisoner of war; medical privilege, medical confidentiality, criminal proceedings.*

Дата першого надходження статті до видання: 20.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 11.05.2026